3RP Ulusal Koruma Çalışma Grubu

Toplantı Tutanağı

Tarih & Yer: Çarşamba, 15 Mayıs 2025, 14:00 – 16:00 / Zoom

Moderatör: Lara Özügergin – 3RP Ulusal Koruma Sektörü Koordinatörü (UNHCR)

Katılımcılar: CARE, DRC, Expertise France, Genç Hayat Vakfı, GIZ, Human Appeal, ICMC, ICMPD, IFRC, İKGV, ILO, IOM, Maya Vakfı, MSYDD, Relief International, RET International, SEVKAR, SGDD – ASAM, Türk Kızılay, UNFPA, UNHCR, UNICEF, UN RCO, WFP, WHR, Yedi Başak

Toplantı Sunumu: İngilizce ve Türkçe

Toplantı Gündemi:

I. Karşılama & Duyurular
II. Topluluklarla İletişim Anketi Çıktılarının Sunumu
III. Gönüllü Geri Dönüş: Gözlem ve İhtiyaçlar Üzerine Tartışma
IV. Diğer Hususlar ve Kapanış

Gündem Maddesi #1: Karşılama & Duyurular

- **3RP Ulusal Koruma Çalışma Grubu 2025 Yılı Çalışma Planı (İngilizce ve Türkçe):** 2025 yılı çalışma planı, ortakların önceliklendirme anketine verdikleri geri bildirimlere istinaden tamamlanmıştır. Plan yıl içinde bağlama göre değişebilmektedir.
- **Topluluk Nabzı Anketi:** Anketin ön bulguları UNHCR tarafından Göç İdaresi Başkanlığı'na sunulmuş ve olumlu geri dönüş alınmıştır. Göç İdaresi Başkanlığı, topluluk düzeyinde gönüllü geri dönüş sürecine ilişkin yanlış bilgilendirme ve bilgi eksikliklerinin bulunduğunu da aktarmıştır. Bu doğrultuda, UNHCR ve kurumlar arası düzeyde geliştirilen bilgi/iletişim araçlarının tanıtımının sürdürülmesinin önemi vurgulanmış ve aynı zamanda Koruma sektörünün, Göç İdaresi Başkanlığı tarafından paylaşılan bilgilerin topluluklar arasında yaygınlaştırılmasında kritik bir rol oynamaya devam edeceği ifade edilmiştir.
- **Kurumlar Arası Koruma İhtiyaç Analizi Sekizinci Tur Raporu:** Sekizinci tur raporu yakın zamanda yayımlanacaktır. Dokuzuncu tur hazırlıkları öncesinde, özellikle daha önceki turlara katkı sunan ortaklarla istişare toplantıları yapılması planlanmaktadır.
- **Mayıs Ayı Kapasite Geliştirme Faaliyetleri:** Mayıs ayında kapasite geliştirmeye odaklanan faaliyetler arasında engelli ve yaşlı bireylerin CSİK müdahalelerinde kapsayıcılığı, yaşlılık kapsayıcı proje eğitimi ve LGBTI+ kapsayıcılığı yer almıştır.
- **Geri Dönüşlere İlişkin 3RP Kurumlar Arası Sıkça Karşılaşılan Soru Aracı:** Araca yönelik girişlerde azalma gözlemlenmiş olsa da bilgi ihtiyacı halen devam etmektedir. Ortakların bu araca yönelik görüş ve önerilerini paylaşmaları teşvik edilmektedir.
- **Türkiye CSİK Ağı Güncellemeleri:** Kurumlar Arası CSİK Koordinatörü toplantıya katılarak kendisini tanıtmış ve 2025 CSİK Eylem Planı'nıyla alakalı detayları aktarmıştır. Güvenli bildirim mekanizmaları ile denetim ve politika süreçlerinin güçlendirilmesi öncelikli alanlar olarak öne çıkarken, kurumlar arası koordinasyonun artırılması ve kurumların odak kişisi belirlemesi teşvik edilmiştir. Daha detaylı bilgi alınması adına Türkiye CSİK ağı eş başkanları, Bora Özbek (boozbek@iom.int), Melis Kurucu (mkurucu@iom.int) ve Lara Özügergin Zeilstra (ozurgergi@unhcr.org) ile iletişime geçilebilmektedir.
- **Yaşlılık ve Engellilik Kapsayıcılığı Görev Ekibi (ADITT) Güncellemeleri:**

- ADITT tarafından geliştirilen materyaller kapsamında, "İnsani Yardım Programlarında Yaşlılık ve Engellilik Kapsayıcılığı Kontrol Aracı" tanıtılmış ve ilgili kaynaklar ReliefWeb üzerinden erişime açılmıştır. Ayrıntılı bilgiye ADITT ReliefWeb sayfası ve kontrol aracına bu bağlantıdan ulaşılabilmektedir.
- **Yaşlılık ve Engellilik Alanında Çalışan Derneklerin Haritalandırılması:** Engelli ve yaşlı bireyler tarafından yönetilen derneklerin insani yardım alanlarında dahil edilmesini güçlendirme amacıyla haritalama çalışması yapılmıştır. Harita şu anda aktif olup, güncellenmeye devam etmektedir. Haritalandırılmaya bu **bağlantı** üzerinden ve haritalandırmanın yaygınlaştırılması yönelik ankete bu **bağlantı** üzerinden ulaşılabilmektedir.
- **UNV Engellilik Kapsayıcılığı Gönüllülük Programı:** Engellilikle ilgili çalışan grupların, UNV'nin kısa dönemli gönüllülük desteği mekanizmasından faydalanabileceği aktarılmıştır. Detaylı bilgi alınması adına UNV'yle (BM Gönüllüleri) iletişime geçilebilmektedir: Ebru.Oksuz@unv.org; Pinar.Akpinar@unv.org; Buse.Ercan@unv.org.

Gündem Maddesi #2: Topluluklarla İletişim Anketi Çıktılarının Sunumu

Toplantı sırasında UNHCR Topluluklarla İletişim Birimi tarafından gerçekleştirilen anketin sonuçları sunulmuştur. 2025 yılının ilk çeyreğinde yürütülen bu anket, mültecilerin bilgi ihtiyaçlarına ve Türkiye'deki iletişim tercihlerine ilişkin önemli bulgular sunmaktadır.

Kilit Çıktılar:

- Kurumlar Arası Koruma İhtiyaç Analizi ile Topluluklarla İletişim Anketi bulguları benzerlik göstermekte olup, her iki araç da bilgiye erişimde yaşanan zorlukları ve topluluk üyelerinin bilgiye erişim konusundaki algılarını paralel biçimde ortaya koymaktadır.
- Anket, UNHCR Danışma Hattı veri tabanı üzerinden rastgele örneklem yöntemiyle Arapça ve Farsça konuşan mültecilerle telefon yoluyla gerçekleştirilmiştir. Örneklem, Suriyeli, Afgan, İranlı ve Iraklı bireyleri kapsamaktadır.
- Bilgili hissetme (algılanan) düzeyinde düşüş, özellikle 2021 yılına kıyasla belirginleşmiştir. Buna paralel olarak bilgi edinmede birincil kaynaklara istinaden STK'lara ve BM'ye duyulan güven azalmıştır. Buna karşılık kamu kurumlarına duyulan güven artmıştır.
- Bilgi edinmede en çok tercih edilen platformlar WhatsApp ve Telegram olarak öne çıkmıştır. Telegram daha çok Farsça konuşanlar arasında kullanılırken, WhatsApp kullanımındaki artış doğrultusunda yeni WhatsApp kanalları oluşturulmuştur.
- UNHCR çevrimiçi araçlarının kullanımında azalma gözlemlenirken, mültecilerin UNHCR'dan en çok bilgi talep ettiği alanlar üçüncü ülkeye yerleştirme (%64), maddi destek (%29), eğitim (%26), sağlık (%25) ve iş olanakları (%24) olarak sıralanmıştır.
- Şikayet ve öneri mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olma oranı düşmüş olsa da, bu mekanizmaların dikkate alınacağına duyulan güven bir miktar artmıştır. Katılımcılar için birincil kanal UNHCR Danışma Hattı'dır.
- Şikayet ve geri bildirim mekanizmalarına dair farkındalık azalmıştır. Ancak, bu mekanizmaların dikkate alınacağına yönelik güven bir miktar artmıştır. Anket katılımcıları için geri bildirim paylaşımında birincil kanal hâlen UNHCR Danışma Hattı'dır.

Tartışma Özeti ve Öneriler:

- Dijital iletişim kanallarına yapılan yatırımların artırılması ve geleneksel iletişim yöntemlerinin tamamlayıcı şekilde kullanılması önerilmiştir. Özellikle sosyal medya ve çevrim içi platformlar aracılığıyla bilgiye erişim eğilimlerinin arttığı vurgulanmıştır.
- Kamu kurumlarına duyulan güvenin artmakta olduğu, buna karşın sivil toplum kuruluşlarının bilgi kaynağı olarak etkisinin azaldığı belirtilmiştir. Bu durumun, resmi açıklamalar ile sahadaki uygulamalar arasındaki farklardan kaynaklanan güven kaybıyla ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede, kamu kurumlarıyla yürütülen bilgilendirme ve savunuculuk faaliyetlerinin güçlendirilmesi, ayrıca dijital bilgi araçlarının geliştirilerek yerel toplum temelli aktörlerle daha etkin koordinasyon sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.
- Hizmetlere ilişkin bilgi eksikliğinin, çoğu zaman yanlış bilgilendirmeden ziyade ihtiyaç duyulan nitelikte bilginin sağlanamamasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Özellikle üçüncü ülkeye yerleştirme ve maddi destek gibi konularda, bilginin sürecin sonucunu etkilemeyecek nitelikte olması, hem bilgiye erişim ihtiyacını hem de bu bilgiye duyulan güveni olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle, söz konusu alanlardaki beklentilerin doğru ve gerçekçi bilgiyle yönetilmesinin önemi vurgulanmıştır.
- Bilgiye erişim kaynaklarına istinaden tercihlerdeki değişimlerin nedenlerini anlamaya yönelik daha derinlemesine analizler yapılması önerilmiştir.
  - Takibi Yapılacak Husus: Bilgi kaynaklarındaki değişimlerin nedenlerini daha iyi anlayabilmek amacıyla, gelecekteki ihtiyaç analizlerine ve Kurumlar Arası Koruma İhtiyaç Analizi'ne bu konuya yönelik soruların dahil edilmesi önerilmiştir.
- Üçüncü ülkeye yerleştirme kotalarının kısıtlılığı göz önünde bulundurularak, tamamlayıcı yollara ilişkin çabaların artırılması gerektiği ifade edilmiştir.
  - Takibi Yapılacak Husus: 3RP Ulusal Koruma Sektörü Koordinatörünün, üçüncü ülkeye yerleştirme konusuyla ilgili birimle görüşmesi önerilmiştir. Bu konuyla alakalı mevcut seçenekler, hedef gruplar ve bilgilendirme yöntemlerini değerlendirilmesi ve bu bağlamda, STK'lar ve topluluklara yönelik bilgilendirici materyallerin geliştirilip yaygınlaştırılması önerilmiştir.
- Kilit mülteci gruplarla yapılan odak grup görüşmelerinde, katılımcıların bilgiye erişim konusunda zorluk yaşamadıkları ancak ihtiyaç duyulan alanlarda savunuculuğun yetersiz olduğu yönünde görüş paylaştıkları belirtilmiştir.

Gündem Maddesi #3: Gönüllü Geri Dönüş: Gözlem ve İhtiyaçlar Üzerine Tartışma

Toplantı sırasında ortaklar, gönüllü geri dönüşler bağlamında sahada karşılaşılan eğilimleri, riskleri ve uygulama farklılıklarını paylaşmışlardır. Bu gözlemler tematik başlıklar altında aşağıda özetlenmektedir:

Bilgi İhtiyaçları ve Erişim Farklılıkları

- Gönüllü geri dönüş prosedürlerinin uygulanmasındaki farklılıklar, toplulukların bilginin güvenilirliğine dair algısını olumsuz etkilemekte ve mülteciler arasında kafa karışıklığına yol açmaktadır.
- Muvafakatnameler, tahdit kodlarıyla ilgili bariyerler ve yol izinleri gibi belgelerdeki eksiklikler ve gerekli belgelerin yorumlanmasındaki farklılıklar, sınır geçişlerinde önemli zorluklara neden olmaktadır.

- Havalimanı ve kara sınır geçişlerinde Göç İdaresi ve kolluk kuvvetlerinin uygulamaları arasında farklılıklar olduğu aktarılmıştır. Bazı durumlarda tahdit kodlarının yalnızca kolluk kuvvetleri tarafından erişilebilir olmasının son dakika geri çevirmelere neden olduğu belirtilmiştir.
- Sistemler arası (GöçNet ve PolNet) entegrasyon eksikliği, bilgilerin eksik ya da geç aktarılmasına neden olmaktadır. Bu durumun, uçak bileti kaybı gibi durumlara yol açtığı aktarılmıştır.
- Gönüllü geri dönüş niyeti olup, kayıt ve belgelendirme bekleyen kişilerin bazı illerde İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından ön kayıt formu ile kayıt altına alınabildiği, bu uygulamanın yol izni belgesi verilmesini kolaylaştırdığı ancak her ilde uygulanmadığı ifade edilmiştir.
- Bazı illerde, Göç İdaresi Başkanlığı nezdinde Geçici Koruma sağlanmayan kişilere doğrudan sınıra gitmeleri yönünde danışmanlık verildiği belirtilmiştir. Bu kişiler kayıt ya da yol izin belgesi almadan sınır kapılarına yönlendirilebilmekte, Suriye'ye düzensiz yollarla dönüşlerin artması yönünde risk teşkil etmektedir. Öte yandan, bazı durumlarda gönüllü geri dönüş kapsamında randevu alma süreci uzun sürdüğü için kişiler resmi prosedürleri takip etmek yerine düzensiz yollarla geri dönmek için doğrudan sınır kapısına gitmeyi tercih etmektedir.

Cilvegözü Sınır Kapısı'nda Çocuk Korumaya İlişkin Gözlemler

- Refakatsiz veya ebeveyni dışındaki bireylerle sınıra gelen çocukların sayısında artış gözlemlenmiştir. Bu kişiler, çocukla akraba olduklarını beyan etseler de gerekli yasal belgeler genellikle bulunmamaktadır. Ek olarak, bazı illerde ebeveyn dışındaki bireylerle gelen çocukların mahkeme kararı olmadan gönüllü geri dönüş işlemlerinin yapılmadığı, ancak bazı illerde bu tür işlemlerin gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir.
- Gerekli belgelerin eksikliği nedeniyle gönüllü geri dönüşler engellenmekte ve bazı vakalarda kararlar görevli personelin inisiyatifine bırakılmaktadır. Bu durum, uygulamada tutarsızlıklara ve mevzuat ile uyumlu olmayan işlemlere yol açmaktadır.
- Tek ebeveynli aileler belge eksikliği nedeniyle geri çevrilmekte, bu da bazı ailelerin düzensiz geçiş yollarına yönelmesine neden olmaktadır.

Sosyal Uyum ve Güvenlik Riskleri

- Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet alt çalışma grubu toplantısında ortaklar tarafından paylaşılan bilgilere göre, geri dönen bazı kişilerin kaçırıldığı veya fidye talebiyle hedef alındığı vakalar bildirilmiştir. Bu tür olayların, topluluklar içinde motivasyonu düşürdüğü ve güveni zedelediği ifade edilmiştir.
- Gönüllü geri dönüş yapmış kişiler ve kriz boyunca Suriye'de kalanlar arasında uyum sorunlarının ortaya çıkabileceği aktarılmıştır.
- Sınıra ulaşan ancak geçiş yapamayan kişilerin, belge eksikliği ve ekonomik yetersizlik nedeniyle insan kaçakçılığı, insan ticareti ve düzensiz geçişler gibi risklerle karşı karşıya kalabileceğine dair endişeler dile getirilmiştir.

Gönüllü Geri Dönüşler Kapsamında Diğer Öneriler

- Gönüllü geri dönüşlere ilişkin eğilimler, uygulamalar ve vaka örnekleri üzerinden karşılaşılan zorlukların sınıra gelinmeden önce çözülebilmesi amacıyla, bu konuların 3RP Ulusal Koruma Çalışma Grubu toplantılarında düzenli olarak ele alınması önerilmiştir.
  - ➢ Takibi Yapılacak Husus: Bu doğrultuda, 3RP Ulusal Koruma Sektör Koordinatörü, söz konusu paylaşımlar için 3RP Ulusal Koruma Çalışma Grubu toplantılarında zaman

ayrılması adına UNHCR Politika Geliştirme Birimi ile görüşme gerçekleştirecek ve ortakları bilgilendirecektir.

- Sınır kapılarında karşılaşılan farklı İGİM uygulamalarının Göç İdaresi Başkanlığı'yla paylaşılabileceği aktarılmıştır. Buna istinaden, sistematik savunuculuk yapılması gerektiği ve ulusal seviyede çözülememesi durumunda Kalıcı Çözümler Çalışma Grubu'na aktarılabileceği belirtilmiştir.

Gündem Maddesi #4: Diğer Hususlar ve Kapanış

- Haziran ayında, bayram sonrası düzenlenmesi planlanan toplantıda saha gözlemlerinin detaylı paylaşımı ve gönüllü geri dönüşler kapsamındaki eğilimlerin aktarılması için zaman ayrılması önerilmiştir.
- UNHCR yönetimi onayı sonrası Haziran ayında Topluluk Nabzı anketinin verilerinin sunulabileceği aktarılmıştır.